

Milí přátelé, vážení hosté, milé kolegyně a kolegové, environmentální poradkyně a poradci!

Když jsme se v letos v lednu potkali se zde přítomným Christianem Schrefelem ve Vídni, domluvili jsme se, že k letošnímu 20. výročí založení Evropské asociace ekologických poraden by se hodilo popsat některé případy, které poradci řešili, a to z pohledu, který by dobře ukázal, čím spočívá přínos ekologického poradenství. Shodli jsme se na tom, že obzvláště důležitá jsou taková témata, která oslovují mnoho lidí, nejlépe každého, při jejichž řešení se ekologické poradny jednaly s mnoha různými stranami – veřejnou správou, firmami, spotřebiteli, které vyžadovaly změny v legislativě, které mají celoevropský či ještě větší dosah. Případy, na nichž se jednoznačně projeví ty rysy, na nichž ekologické poradenství od počátku staví:

- Umíme veřejnosti zprostředkovat vědecké poznatky a ukázat, jak jich v praxi využít. To se týká například řady moderních ekologických technologií a k přírodě šetrných řešení.
- Jsme nezávislí, nenabízíme konkrétní výrobky, neděláme reklamu výrobcům, předkládáme kritéria, podle nichž se lidé mohou orientovat.
- V případech dění na komunální úrovni zprostředkováváme komunikaci mezi veřejnou správou a veřejností tam, kde se přímý dialog nedaří či není dobře možný.

Samozřejmě, že takové případy se nestanou přes noc, že mnohé trvaly velmi dlouho a mnohé ještě trvají. A právě na této schopnosti a motivaci ujmout se dlouhodobě problému jsme chtěli doložit význam a cenu environmentálního poradenství pro společnost – pod heslem: Kdo, když ne my? Čítankovým příkladem jsou například dějiny vymýcení fosfátů z pracích prostředků – a já vám doufám tento příběh nezůstanu dlužna.

Jenže tady nejsme na setkání historiků a pamětníků, ale na konferenci: 20 let environmentálního poradenství v ČR – výzvy, trendy, témata. Je listopad roku 2011, scházíme se zde jak s našimi hosty a představiteli institucí veřejné správy, které poradenství dlouhodobě podporovali a doposud podporují, tak s desítkami lidí, kteří se environmentálnímu poradenství zejména z pozice nevládních organizací věnují a kteří dobře vědí, jaká je současná situace ekologických poraden a s jakou nejistotou hledí (nejen) do příštího roku. Situace v oblasti environmentálního poradenství, ale i celého komplexu výchovy, vzdělávání, osvěty se v současné velmi dynamicky vyvíjí, což souvisí se zásadními změnami na MŽP, ale i s celkovým vývojem ve společnosti. Tyto změny i vývoj, jak se aktuálně jeví, příliš environmentálnímu vzdělávání nenahrávají, mění se nahlížení na celý obor, mění se, vlastně mizí mechanismy podpory, organizace začínají bojovat o přežití. S touto situací musí ohlédnutí za 20 lety ekologického poradenství u nás samozřejmě počítat. Je tedy docela praktické, že jsme do názvu konference nedali sloveso, například „slavíme“. To bychom z toho teď nemuseli být šťastní.... Je ale dobře, že jsme přidali hesla „výzvy, trendy, témata“, protože tím dáváme najevo své odhodlání pracovat. A je dvakrát dobře, že to vše není potřeba vtěsnat do jediného vystoupení, ale že se nám společně podařilo připravit toto setkání, že je nás tu spousta a že budeme mít příležitost se inspirovat tím, co se nám podařilo a společně se zamyslet, jak a co dál.

Dovolte mi tedy připomenout pár faktů a omluvte, že pro mnohého přinesu jen pár sov do Atén. Ale alespoň jedenkrát to tu dnes říci musíme:

Ekoporadny poskytují ročně deseti tisíce konzultací týkajících se zejména ochrany životního prostředí. Poskytují veřejnosti, obcím, ale i specifickým cílovým skupinám odbornou podporu a jsou tak součástí sektoru veřejných služeb. Díky své působnosti v různých regionech i oblastech jsou schopny pokrýt široké spektrum ochrany životního prostředí v celé republice.

Mají nezastupitelnou úlohu, pokud jde o preventivní ochranu životního prostředí a osvětu. Za dobu své existence přispěly k prosazení lepší kvality životního prostředí v mnoha případech: jmenovat lze například onen vítězný boj s fosfáty v pracích prostředcích, prosazení efektivních způsobů šetření s energií či nevytváření odpadů, mnoho zachráněných stromů díky radám občanům, jak se účastnit správních řízení, nebo změnu chování mnoha institucí na tzv. zelené úřadování. Spektrum témat konzultací, jimž se odborně vzdělaní ekoporadci věnují, je opravdu velmi široké - od spotřebitelských informací přes ochranu přírody ve svém okolí, po řešení složitých a dlouhodobých případů poškozování životního prostředí či zdraví obyvatel. Mnoho z toho ukáže po přestávce Kaleidoskop/krasohled. O aktuálních tématech budeme diskutovat odpoledne a impulsy k tomu zazní bezpochyby od Aleše Máchala a Christiana Schrefela.

Zájem lidí o ekoporadnictví je trvalý a zvyšuje se vždy v souvislosti s aktuálními společenskými problémy v oblasti životního prostředí. Oproti pasivnímu vyhledávání informací (dnes samozřejmě převážně na internetu) je výhodou využití ekoporadenských služeb navíc individuální přístup, provázanost s lokálním prostředím a posuzování problému v širších souvislostech. Klienti se na ekoporadny obracejí už nejen se žádostmi o poskytnutí informace, ale čím dál častěji požadují také návod, jak mohou sami problém vyřešit. Jedná se o činnost, kterou veřejná správa ani jiné instituce nemusí a mnohdy ani nemohou obsáhnout. Poradny přitom poskytují tyto odborné a kvalitní služby svým klientům zcela zdarma. (Jak vyplynulo z průzkumu, který si Ministerstvo životního prostředí nechalo zpracovat v roce 2008, naprostá většina oslovených občanů se domnívá, že ekoporadnictví by měl platit stát). Jako neziskové organizace jsou ekoporadny do značné míry závislé jak na podpoře individuálních dárců či nadací, tak především na dotacích z veřejných rozpočtů – národních i evropských, ale i krajských a obecních. Velmi jsme proto uvítali, že poradnám začala být věnována ze strany veřejných institucí pozornost. Po několika pionýrských letech v první polovině 90. let, kdy se ekoporadnictví vyvíjelo díky podpoře zahraničních nadací, se objevily první podpory ze strany ministerstva životního prostředí, které po několika letech a po vstupu ČR do EU přerostly v evropsky nevídaný počin: MŽP prosadilo do operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, tedy vlastně do Evropského sociálního fondu možnost podpory environmentálního poradenství a připravilo k tomu grantové schéma. Celá okolní Evropa nám to tehdy v letech 2004 – 2007 záviděla. Vedlo to k nevídanému rozmachu ekoporadnictví a ke vzniku desítek nových poraden, které měly prostředky pro vytváření svých odborných – rozumějme technických i komunikačních - schopností a kapacit. Zázrak se bohužel neopakoval v druhém programovém období, nicméně zůstal program (OP Životní prostředí) na stavbu nových poraden, a výpadek provozních prostředků pro podporu poradenství byl částečně sanován národním programem Státního fondu životního prostředí. Oproti roku 2009 ale klesla meziročně podpora sítí středisek environmentální výchovy a poradenství ze zdrojů Ministerstva životního prostředí a Státního fondu životního prostředí o takřka 50 milionů korun. Na další rok se nepočítá s ničím. Před více než rokem byl zahájen projekt certifikace, který by měl díky ověření kvality ekoporadnictví otevřít cestu k jeho financování. Po úvodním kroku, jímž bylo testovací kolo certifikace, však systémová podpora uvízla na mrtvém bodě. Pokud ale stát, kraje, města přestanou ekologické poradny podporovat, hrozí, že budou muset zastavit nebo omezit svou činnost.

Zatímco struktury jsou ohrožené, hotová práce a vyřešená témata zůstávají a nikdo to už nezvrátí. Ti, co třídí, nezačnou odpady míchat, ti, co v kanceláři nepřetápí, nezačnou v zimě chodit v tílkách. Některé případy trvaly dlouho – dalo to zabrat – a poradny ve spolupráci s dalšími to zvládly. Vytrvaly, udržely kontinuitu. Jiným důležitým tématům je samozřejmě

potřeba se dál věnovat – například tomu z nezávažnějších, kterým je změna klimatu. Ale o tom budou mluvit další.

No, a na ten příběh o fosfátech se zase nedostalo. Možná ale krátce, možná příliš pateticky, ale doufám, že to povzbudí. Bylo to asi takto:

Nejprve nás ignorovali, pak se nám smáli, pak s námi bojovali a pak jsme vyhráli. To jsem samozřejmě nevymyslela já, to řekl Mahátma Gándhí. Ekologické poradny si ale taková slova zaslouží.